

Why is Rosh Chodesh sometimes 2 days?

1. שו"ת הרי"ד סימן לב

ומה ששאלת ר"ח למה אנו עושים [ר"ח] שני ימים יפה שאלת. ודע לך שאין טעם ר"ח כמו שני ימים טובים, ששני ימים טובים אנו עושין בעבור ספק אבל שני ימים של ר"ח לא בעבור ספק אנו עושין שאם [כן] כל ר"ח נעשה ב' ימים ואפילו חדש מלא אלא טעם הדבר כך נ"ל. כבר ידוע כי חודשה של לבנה היא כ"ט ימים ומחצה ויום ל' היה ראוי לחלקו חציו לחדש שעבר וחציו לחודש הבא, אבל לא נוכל לחלק היום לחצאין מפני זה תקנו חכמים לעשות החדשים אחד מלא ואחד חסר. ואפי' הכי הדין היה שביום ל' נקבע נקדש החודש שכיון שמקצתו קודש כולו קודש ולמחר בל"א לא נקדש, אבל כיון שתקנו חכמים ליתן כל יום ל' לחודש שעבר, אנו מקדשין יום ל"א למנות [ממנו] יום ראשון לחודש. ואע"פ שאנו מקדשין יום (ל' ויום) ל"א אנו מקדימים ומקדשים יום ל' מפני שהוא זמנו של קידוש שהרי חצי היום הוא ראוי להיות לחודש שבא וצריכין אנו לקדש החדש הבא והוא זמן הקידוש. ועוד אנו מקדשין למחר להיות מונים ממנו שלא נמנה מיום ל' אלא מיום ל"א ומפני זה אנו אומרים אית לנו ר"ח פלוני יום פלוני בשבת להודיע כי יום ל' אנו מקדימים ומקדשין כדי לקדש החדש בזמנו ויום ל"א אנו מקדשין להיות מונים ממנו ושניהם נקראים ר"ח [זה] לקידוש (זה) [וזזה] למנין וכך היו עושין מימות הנביאים כדכתיב בדוד ביום החדש השני, ואע"פ שהמולד לא יפול ביום ל', אחר הקביעות שתקנו לנו ב"ד אנו הולכים ולא אחר המולד.

2. רמב"ם הלכות קידוש החודש פרק ח

יום שלשים לעולם עושין אותו ראש חדש (ח) בחשבון זה, אם היה החדש שעבר חסר יהיה יום שלשים ראש חדש הבא, ואם יהיה החדש שעבר מלא יהיה יום שלשים ראש חדש * הואיל ומקצתו ראש חדש, (ט) ויהיה תשלום החדש המלא שעבר, ויהיה יום אחד ושלשים ראש החדש הבא (י) וממנו הוא המנין, והוא יום הקביעה, ולפיכך עושין ראשי חדשים בחשבון זה (יא) חדש אחד יום אחד בלבד וחדש אחד שני ימים.

3. שקל הקודש הלכות קידוש החודש פרק ח

יום שלשים לעולם עושין אותו ר"ח. כדי שלא יבואו לידי טעות תקנו שיום ל' לעולם ר"ח ועוד כיון שבזמן שקידשו ע"פ הראי' היו כל יום הראשון מצפין לעדות ועושין אותו מספק לר"ח (ובעירובין מ' א' משמע שגם היו מתפללין מוסף מספק ע"ש וצ"ע) לא שינו ממה שהיו עושין והשאירו יום א' תמיד ר"ח וי"ל שזו כוונת רבנו שכל הואיל ומקצתו ר"ח:

4. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף ל עמוד ב

משנה. בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום, פעם אחת נשתהו העדים מלבוא, ונתקלקלו הלויים בשיר. התקינו שלא יהו מקבלין אלא עד המנחה. ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה - נוהגין אותו היום קודש, ולמחר קודש, משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום.

5. רש"י מסכת ראש השנה דף ל עמוד ב

נוהגים אותו היום קודש - בראש השנה קאי, דמשחשכה לילי עשרים ותשעה נהגו בו קודש, שמא יבואו עדים מחר ויקדשוהו בית דין, ונמצא שהלילה הזה ליל יום טוב הוא, וכן למחר כל היום עד המנחה, ואם

באו עדים קודם המנחה - בית דין מקדשים את החדש, ונודע שיפה נהגו בו קודש, ואם מן המנחה ולמעלה באו, אף על פי שאין בית דין מקבלין אותן לקדשו היום, ויעברו את אלול ויקדשוהו למחר - אף על פי כן גומרים אותו בקדושה, ואסור במלאכה, **דלמא אתי לזלזולי ביה לשנה הבאה ויעשו בו מלאכה כל היום**, ויאמרו: אשתקד נהגנו בו קודש חנם, ומן המנחה ולמעלה חזרנו ונהגנו בו חול.

6. רמב"ם הלכות קידוש החודש פרק ג:ה-ו

בראשונה היו מקבלין עדות החדש (כז) כל יום שלשים, פעם אחת נשתהו העדים (כח) מלבוא עד בין הערבים ונתקלקלו במקדש * ולא ידעו מה יעשו אם יעשו עולה של בין הערבים שמא יבאו העדים ואי (כט) אפשר שיקריבו מוסף היום אחר תמיד של בין הערבים, עמדו בית דין והתקינו שלא יהיו מקבלין עדות החדש (ל) אלא עד המנחה (לא) כדי שיהא שהות ביום להקריב מוספין ותמיד של בין הערבים (לב) ונסכיהם. ואם הגיע מנחה ולא באו עדים (לג) עושין תמיד של בין הערבים, ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו (לד) * היום קדש ולמחר קדש (לה) ומקריבין מוסף למחר לפי שלא היו מקדשין אותו אחר מנחה, (לו) משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי ובית דינו שיהיו מקבלין עדות החדש כל היום כולו ואפילו באו עדים יום שלשים בסוף היום (לז) סמוך לשקיעת החמה מקבלין עדותן (לח) ומקדשין יום שלשים בלבד.

7. צ"ח מסכת ברכות דף כו עמוד ב

תוס' ד"ה טעה וכו', כתב רבינו יהודה וכו' אינו מרויח כלום וכו'. וכתב המג"א בס"ס ק"ח [ס"ק ט"ז] דאם בלילה ג"כ ראש חודש לכ"ע יחזור ויתפלל דהא ירויח שיאמר יעלה ויבוא. ובספר בנין אריאל [ח"ב דף כ"ד] השיג עליו שהרי שני ימים ר"ח הוא מספק, וממ"נ אם ביום היה ר"ח, איך יאמר יעלה ויבוא בלילה, ואם בלילה הוא ר"ח א"כ ביום אינו ר"ח ולא טעה כלל בתפלתו ביום, ואיך יתפלל עתה יעלה ויבוא בתשלומין של תפלת היום. ואני אומר שהתקנה שתיקנו שלא יהיו מקבלין עדות החודש אלא עד המנחה במס' ראש השנה דף ל' ע"ב מפני שנתקלקלו הלויים, היא לא על חודש תשרי לבד היתה כי אם על כל חדשי השנה שכולם שייך תקלה זו, שבודאי בכל ר"ח היה שיר, ובפרט לדברי הרמב"ם בפ"ג מקידוש החודש [הלכה ה'] שהתקלה היתה בקרבן מוסף, פשיטא ששייך בכל החדשים, וכן משמע שם מדברי הרמב"ם שעל כל קבלת עדות החודש של כל חדשי השנה היתה תקנה, שהרי לא הזכיר שם ראש השנה כלל ולא חודש תשרי, אלא סתם דבריו על כל קבלת עדות החודש. ואף ששוב אחר החורבן התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיו מקבלין עדות החודש כל היום, מ"מ כי היכי דאמרינן במס' ביצה דף ה' ע"ב דאף מתקנת ריב"ז ואילך ביצה אסורה, דמי לא מודה ריב"ז שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש, ה"נ אמרינן כן בכל חדשי השנה, **וכל ראשי החדשים שהם שני ימים הם קדושה אחת לענין תפלה**, ושפיר קם דינו של המג"א. ואמנם בשני ימים של גליות אם טעה בשביעי של פסח או בי"ט ראשון של שבועות או בשמיני עצרת במנחה והתפלל תפלת חול, לא יתפלל ערבית שתים.

8. שמואל א פרק כ

(יח) ויאמר לו יהונתן מחר חֲדָשׁ וְנִפְקְדָתָּ כִּי יִפְקֵד מוֹשֶׁבֶךָ: (יט) וְשִׁלַּשְׁתָּ תִרְדּוּ מֵאֵד וּבָאתְ אֶל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֵׂה וַיִּשְׁבֶּתְ אֶצְלֵ הָאָבֶן הָאֵזֶל: (כ) וְאֲנִי שְׁלַשְׁתָּ הַחֲצִים צְדָה אֹרְהָ לְשַׁלַּח לִי לְמִטְרָה: (כא) וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת הַנֶּעֱר לָךְ מִצָּא אֶת הַחֲצִים אִם אָמַר אָמַר לְנֶעֱר הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּךָ וְהִנֵּה קָחְנוּ וּבָאָה פִּי שְׁלוֹם לָךְ וְאִין דְּבַר חֵי יִקְוֶה: (כב) וְאִם כֹּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּךָ וְהִלָּאָה לָךְ כִּי שְׁלַחְךָ יִקְוֶה: (כג) וְהַדְּבַר אֲשֶׁר דְּבַרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יִקְוֶה בִּינִי וּבִינְךָ עַד עוֹלָם: ס (כד) וַיִּסְתַּר דָּוִד בְּשֻׁדָּה וַיְהִי הַחֲדָשׁ וַיִּשָּׁב הַמֶּלֶךְ עַל אֶל הַלְחָם לְאֶכּוֹל: (כה) וַיִּשָּׁב הַמֶּלֶךְ עַל מוֹשְׁבּוֹ כְּפַעַם בְּפַעַם אֶל מוֹשֶׁב הַקִּיר וַיִּקַּם יְהוֹנָתָן וַיִּשָּׁב

אבנר מצד שאול ויפקד מקום דוד: (כו) ולא דבר שאול מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי לא טהור: ס (כז) ויהי ממחרת החדש השני ויפקד מקום דוד ס ויאמר שאול אל יהונתן בנו מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם:

9. פירוש רבינו ישיעה שמואל א פרק כ (נמצא במקראות גדולות)

פירוש שני ימים היה ראש חודש החדש שעבר היה מלא כמו שאנו עושים עכשיו ומקדשים ראש חודש שני ימים שלשים יום א' ושלשים. יום שלשים כדי לקדשו בזמנו ויום ל"א למינו. ותרנגם והו' ביומא דבתרוהי דהוא עבור ירחא. שיום ל"א הוא מורה על יום שלשים שהוא של חדש שעבר ונתעבר להיות מלא:

10. רש"י מסכת בבא מציעא דף נט עמוד ב

בין מלא לחסר - סבורה היתה שיהא החדש חסר וקבוע ביום שלשים, ולא יפול ביום החדש על פניו, והיה מלא, ולא נקבע עד יום שלשים ואחד, ולא נזרה בו ביום שלשים ונפל על פניו.

11. חידושי מהר"ם שיף מסכת בבא מציעא דף נט עמוד ב

ברש"י בד"ה בין מלא לחסר כו'. אף דגם ביום ראשון של ר"ח לדין ליכא נפילת אפים משום ספיקא אפשר בימיהם עדיין לא היה תיקון זה. ולולי פירש"י היה אפשר לפרש שהיא סברה שהחודש העבר מלא וב' ימים ר"ח ובאמת היה חסר רק כ"ט יום והיה רק יום אחד ר"ח [וטעתה ביום ל"א] רק לישנא דהאי יומא ריש ירחא הוה לא משמע כן:

12. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כה עמוד א

תנו רבנן: פעם אחת נתקשרו שמים בעבים ונראית דמות לבנה בעשרים ותשעה לחדש, כסבורים העם לומר: ראש חדש, ובקשו בית דין לקדשו. אמר להם רבן גמליאל: כך מקובלני מבית אבי אבא: אין חדושה של לבנה פחותה מעשרים ותשעה יום ומחצה ושני שלישי שעה ושבעים ושלשה חלקים. ואותו היום מתה אמו של בן זזא, והספידה רבן גמליאל הספד גדול. לא מפני שראויה לכך, אלא כדי שידעו העם שלא קידשו בית דין את החדש.

13. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת תענית פרק ד

קרייא מסייע לר' יוחנן [שמואל א כ כז] ויהי ממחרת החדש השני אין תימר תרין ירחין הוון והא כתיב מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם. א"ר חיייה בר בא ר' יוחנן מפקד לכנישתא דכופרא סכון מייעל עד דו איממא ואתון אמרין זמנו ועיבורו:

14. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ל עמוד ב

אמר רב ענן אמר רב: טעה ולא הזכיר של ראש חדש ערבית - אין מחזירין אותו, לפי שאין בית דין מקדשין את החדש אלא ביום. אמר אממיר: מסתברא מילתא דרב בחדש מלא, אבל בחדש חסר - מחזירין אותו. אמר ליה רב אשי לאמימר: מכדי רב טעמא קאמר, מה לי חסר ומה לי מלא! אלא, לא שנא

15. רש"י מסכת ברכות דף ל עמוד ב

בחדש מלא - כשהחדש שעבר מלא עושין ראש חדש שני ימים, הלכך יכול לאומרה למחר דערבית של מחר ראש חדש גמור יותר מן הראשון.

16. תוספות מסכת ברכות דף ל עמוד ב

י"מ דוקא בלילה ראשונה אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין החדש בלילה אבל בלילה שניה מחזירין אותו שכבר מקודש מיום שלפניו ולא נראה לחלק.

17. משנה מסכת ראש השנה פרק ב

ראש בית דין אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש בין שנראה בזמנו בין שלא נראה בזמנו מקדשין אותו ר' אלעזר בר צדוק אומר אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו שכבר קדשוהו שמים: